

Г.П. Щука, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ТУРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ В РОСІЇ: 1990-ТІ РОКИ

Щука Г.П.

Формування системи туристичної освіти в Росії: 1990-ті роки

В статті розглядаються перші кроки формування системи туристичної освіти в Росії: розпад радянської системи туризму, зростання туристичних потоків на фоні відсутності кваліфікованих фахівців у сфері обслуговування, підготовка спеціалістів галузі в межах інших спеціальностей, відкриття спеціальності «Соціально-культурний сервіс та туризм» тощо. Визначені проблеми цього періоду та особливості туристичної освіти в Росії.

Ключові слова: система туристичної освіти, підготовка кадрів, туризм

Щука Г.П.

Формирование системы туристического образования в России: 1990-е годы

В статье рассматриваются первые шаги по формированию системы туристического образования в России: распад советской системы туризма, увеличение туристических потоков на фоне отсутствия квалифицированных специалистов сферы обслуживания, подготовка специалистов отрасли в рамках других специальностей, открытие специальности «Социально-культурный сервис и туризм» и т.д. Выделены проблемы этого периода и особенности туристического образования в России.

Ключевые слова: система туристического образования, подготовка кадров, туризм.

Проблема підготовки професійних кадрів для сфери туризму надзвичайно актуальна, так як формування системи освіти в даній галузі виступає провідним фактором досягнення успіхів вітчизняного туризму. Світова туристична індустрія сформувала свою, яка відповідає її потребам, систему підготовки кадрів та визначила комплекс освітньо-професійних компетенцій спеціаліста галузі. Проблема формування системи туристичної освіти в Україні полягає в тому, що ми можемо лише частково орієнтуватися на закордонний досвід

підготовки фахівців галузі, бо поки що виступаємо донорами світового туристичного ринку. Нерозвиненість вітчизняного туристичного ринку вимагає підготовки фахівця, який здатен не лише реалізувати готовий туристичний продукт, а дослідити потенціал, визначити перспективні, з точки зору туризму, об'єкти та забезпечити гідне представлення вітчизняного туристичного продукту на світовому ринку. Тобто, основна задача – сформуванню в студента професійне мислення, туристичне бачення світу, підприємницькі навички тощо.

Ускладнює цю задачу відсутність вітчизняного досвіду підготовки фахівців галузі. Систему туристичної освіти в Україні доводиться створювати практично з «чистого листа», тому в даній ситуації цінним виступає досвід інших країн, особливо тих, які мали подібні проблеми і успішно їх вирішили. Тому актуальним для нас є вивчення процесу формування системи туристичної освіти в країнах пострадянського простору, особливо в Російській Федерації, яка значно випереджає Україну в темпах розвитку національної туристичної індустрії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що українськими туризмологами вивчається переважно досвід європейських країн та США (Л. Кнодель, Л. Чорна), практично відсутні дослідження, присвячені проблемам становлення та розвитку систем туристичної освіти в країнах пострадянського простору. Проте наукові доробки російських учених, серед яких керівники спеціалізованих вузів, факультетів, кафедр туризму, викладачі: В. Квартальний, А. та І. Зоріни, О. Федулін, Т. Власова, О.Суботіна та ін., дозволяють простежити цей процес.

Тому метою нашої статті буде дослідити процес формування системи туристичної освіти в Росії та виділити його особливості, визначити проблеми цього періоду та розглянути досвід їх вирішення.

Туризм у радянський період отримувал значну державну підтримку, але в силу політичних особливостей держави реалізувався в основному його ідеологічний аспект (пропаганда ідей комунізму – міжнародний туризм) та соціальний (оздоровлення населення – внутрішній туризм). Переважав масовий

внутрішній, значною мірою дотаційний, туризм. Це було добре з точки зору оздоровлення та культурного розвитку населення, проте не сприяло формуванню туристичної інфраструктури міжнародного рівня.

Підготовка кадрів здійснювалася в основному на рівні середньої освіти для готельних та ресторанних підприємств або на 1-2 місячних курсах по програмі Інституту підвищення кваліфікації працівників туристсько-екскурсійних організацій Центральної ради по туризму та екскурсіям та Ради курортів ім. Шверніка при ВЦСПС. Працюючий персонал проходив «перепідготовку» в навчальних закладах підвищення кваліфікації при «Інтуристі», «Супутнику» та ВЦСПС. Монополістом у цій сфері виступав один з факультетів Вищої школи профспілкового руху Ради по туризму та екскурсіям та Ради курортів ім. Шверніка при ВЦСПС.

Не дивлячись на планове ведення господарства та централізовану систему освіти, підготовка фахівців для сфери туризму в кінці 80-х років у Радянському союзі велася в недостатній кількості та за різними навчальними програмами. Тому, російські туристологи відзначають, що на початок 90-х років у російській системі туризму не виявилось ні науково-методичних основ, ні навчальних закладів, ані спеціальних навчальних програм довузівської, вузівської, післядипломної фахової освіти.

В цей час, у результаті пом'якшення виїзного режиму та відкриття кордонів, на базі старої екскурсійної системи почали стрімко створюватися туристичні організації різних форм власності, які займалися в основному виїзним, «шопінговим», туризмом; зросла кількість росіян, подорожуючих за кордон; Росію відвідали тисячі іноземних туристів. Гостро відчувалася нестача кваліфікованих фахівців.

У навчальних закладах різних типів з'являються навчальні центри туризму та курортної справи, проте вони не вирішували питання кадрового забезпечення галузі ні з точки зору кількості підготовлених спеціалістів, ні, тим більше, якості їх підготовки.

В результаті кадрового голоду, туристські фірми, які працювали в цей період на внутрішньому ринку Росії, пропонували однотипні маршрути, котрі включали найбільш відомі туристичні об'єкти, розташовані у великих туристичних центрах. Незабаром початковий, спекулятивний, інтерес, який виник після відкриття «залізної завіси» спав, за кордоном закріпилася думка про низький рівень російського сервісу. Темпи розвитку в'їзного туризму різко знизилися.

1993-1998 роки стали найбільш важкими для туристичної галузі Росії: відбулися глибокі негативні зміни, які в значній мірі сприяли руйнуванню механізму управління курортною галуззю та її матеріально-технічної бази, профспілкові системи санаторно-курортного оздоровлення були реорганізовані, фактично була зруйнована методична база екскурсійної діяльності, в зв'язку з припиненням діяльності державних туристичних підприємств був втрачений кадровий потенціал галузі, самотутні традиції тощо.

Ситуація ускладнювалася політичною нестабільністю в країні, локальними війнами, національними конфліктами, загостренням соціальних проблем, тощо. Держава практично пішла з системи освіти, різко скоротивши бюджетне фінансування, кількість закладів вищої освіти (особливо приватних) стрімко зростала, якість освіти падала.

Все це призвело до природної деградації курортного продукту, який був не в змозі задовольнити нового споживача рекреаційно-туристичних послуг. Серйозні якісні зміни в економіці країни суттєво змінили споживача. Він став вільним у виборі відпочинку, краще підготовленим з правових питань, більш мотивованим та незалежним. Все більше забезпечених росіян віддавали перевагу відпочинку за кордоном. Темпи розвитку внутрішнього туризму знижувалися.

Стало очевидним, щоб домогтися стійкого та стабільного розвитку вітчизняного туризму необхідно було забезпечити:

- формування єдиної концепції розвитку туризму;

- визначення шляхів формування туристичного продукту, виділення цінних туристичних ресурсів;
- формування реальних каналів просування туристичних продуктів;
- вивчення та узагальнення досвіду інших країн;
- створення системи підготовки кадрів.

Треба відзначити, що до вирішення цієї проблеми уряд Росії підійшов зі всією відповідальністю.

В 1992 році розпочався експеримент по створенню системи безперервної туристичної освіти в рамках Російської міжнародної академії туризму (РМАТ), їй надали статут дослідної установи. В рамках експерименту була розроблена та почалася апробація багаторівневої системи безперервної туристичної освіти; створені науково-методичні основи планування та реалізації регіональних програм розвитку туризму та ін.

РМАТ була визнана базовим навчальним закладом з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів та розробці перспективних напрямів підготовки кадрових ресурсів у галузі туризму. Пізніше в академії були створені дисертаційна рада з теорії та методики професійної освіти в туризмі (у вересні 1998 року відбулися перші захисти) та міжнародна кафедра ЮНЕСКО з культурного туризму (1999 рік). Розвивається мережа дочірніх навчальних структур академії.

Становлення професійної освіти в туризмі відбувалося паралельно з формуванням правової бази російського туризму:

1994 р., 5 березня – Державний комітет Російської Федерації з вищої освіти у Класифікаторі напрямів та спеціальностей вищої професійної освіти затвердив спеціальність 230500 «Соціально-культурний сервіс та туризм» [1]. «Туризм» було вперше означене в реєстрі спеціальностей. Це дозволило пізніше (з 1996 р.) розпочати підготовку спеціалістів з туризму;

1994 р., 25 квітня – Указ Президента РФ № 813 «Про додаткові заходи з розвитку туризму в Російській Федерації та про упорядкування використання

державної власності в сфері туризму» [2], в якому передбачалася державна підтримка розвитку туризму;

1995 р., 22 грудня була схвалена Концепція реорганізації та розвитку туризму в Російській Федерації [3], в якій було передбачено ряд організаційних заходів по активізації державної політики в сфері туризму, проте питання кадрового забезпечення галузі не розглядалися;

1996 р., 26 лютого затверджена Федеральна цільова програма «Розвиток туризму в Російській Федерації», яка поклала початок фактичному державному регулюванню в туризмі та визначила основні напрямки його розвитку. В Програмі вперше звучала проблема кадрового забезпечення галузі, і було визначено, що необхідно створити єдину систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації туристичних кадрів. З цією метою передбачалося:

- визначити потребу в кадрах спеціалістів;
- визначити перелік туристичних професій та відповідних навчальних спеціальностей;
- розробити навчальні програми та методичні посібники;
- надати допомогу в формуванні мережі спеціалізованих навчальних закладів та підготовці кадрів викладачів;
- підготувати належне наукове забезпечення [4]

1996 р., 24 листопада підписаний Федеральний закон «Про основи туристської діяльності в Російській Федерації» [5], який поклав початок організації цивілізованого туристичного ринку;

1996 р., 25 грудня затверджено перші ДОС ВПО Росії з туризму. Вони були представлені у вигляді Державних вимог до мінімуму змісту та рівня підготовки випускника зі спеціальності 230500 «Соціально-культурний сервіс та туризм» [6] і діяли в якості тимчасових до введення в дію стандарту 27 березня 2000 році.

Нововведена спеціальність мала велику кількість туристичних спеціалізацій: «Туризм», «Екологічний туризм», «Готельний сервіс»,

«Ресторанний сервіс», «Курортна справа», «Інформаційний супровід туристсько-готельного сервісу» та ін..

Якщо довідник «Освіта в туризмі», виданий у 1996 р. надавав інформацію лише про 43 вищих навчальні заклади, коледжі, ліцеї та технікуми [7, с. 64.], то після прийняття в 1996 р. Федерального закону «Про основи туристської діяльності в Російській Федерації» та Федеральної цільової програми «Розвиток туризму в Російській Федерації», в яких сприяння кадрового забезпечення розглядалося як один з методів державного регулювання та реалізації державної політики в галузі туризму, кількість таких навчальних закладів стрімко зростає. Саме в цей період все більше російських учених почали доводити, що туризм – це наука.

Інтенсивний розвиток сфери туризму в Росії: після прийняття зазначених нормативно-правових актів на місці 3 гігантів туристичних структур «Інтурист», «Супутник» та ЦРТЕ виникло більше 13000 самостійних туристичних фірм, вимагав нового підходу до формування кваліфікованих кадрів та викликав активізацію ринку освітніх послуг для цього виду професійної діяльності.

Зважаючи на шалений попит на ринку праці, вищі навчальні заклади кадри для туристичної індустрії почали готувати і в межах інших спеціальностей: 061100 «Менеджмент», 060800 «Економіка та управління на підприємствах», 060600 «Світова економіка», 510800 «Географія», 521900 «Фізична культура» та ін.. Цілком очевидно, що існуючі Державні освітні стандарти вищої професійної освіти по цим спеціальностям не відображали специфіку підготовки кадрів для індустрії туризму та гостинності. Професійні дисципліни в рамках названих вище спеціальностей були включені, як правило, лише в блоки спеціалізацій, при цьому назва дисципліни не завжди відповідала змісту.

Особливістю формування російської системи підготовки кадрів стала концентрація навчальних закладів туристичного профілю в Москві та Санкт-Петербурзі. На нашу думку, це було пов'язано зі значним туристичним

потенціалом та високим рівнем ділової активності в столичних центрах і рядом ускладнень, викликаних розвитком регіонів:

- невисокий рівень розвитку туристичної інфраструктури в регіонах;
- відсутність довгострокових програм розвитку туризму в регіонах,
- відсутність взаємодії державних структур та представників туристичного бізнесу;
- перевага виїзного туризму над в'їзним;
- невисока конкурентність регіональних туристичних фірм;
- відсутність реклами, проблеми з просуванням регіонального туристичного продукту;
- низька платоспроможність населення в регіонах тощо.

Створення в регіонах філій столичних ВНЗ вирішувало проблему лише частково через невисокий рівень організації навчального процесу. Крім того, в своїй діяльності філії не враховували регіональну специфіку ринку праці та особливості туристсько-рекреаційного потенціалу.

Проте, незабаром, завдяки залученню адміністративного ресурсу, в регіонах теж почала формуватися багаторівнева система туристичної освіти. В кожному регіоні цей процес відбувався різними темпами і мав свої особливості.

Так, у Приморському краї довузівська підготовка включала ліцейські класи, школи професійної майстерності, недільні школи. Початкову професійну туристичну освіту надавав один ліцей туристично-екскурсійного бізнесу, середню – кілька коледжів та технікумів; вищу – вісім вищих навчальних заклади, з яких тільки чотири були державними; додаткову – курси підвищення кваліфікації. Крім того, була створена Міжвузівська координаційна рада з підготовки кадрів для туристичної галузі краю.

Довузівська підготовка з туризму передбачала вивчення основ економіки, організації туристичного бізнесу, іноземної мови, проведення екскурсій, походів [8, с. 17]. Технікуми та коледжі Приморського краю готували за спеціальністю 2302 «Організація обслуговування в готельних та туристичних комплексах».

Вищу туристичну освіту в регіоні надавали:

- Далекосхідна державна академія економіки та управління – спеціальності «Менеджмент готельних та ресторанних підприємств» та «Менеджмент туризму та подорожей»;

- Інститут оточуючого середовища та Інститут міжнародного туризму Далекосхідного державного університету – спеціальності 012500 «Географія» (спеціалізації «Країнознавство та міжнародний туризм», «Туризм та екскурсійна справа») та 230500 «Соціально-культурний сервіс та туризм» відповідно;

- Міжнародний інститут туризму та гостинності Владивостоцького державного університету економіки та сервісу – спеціальність «Соціально-культурний сервіс та туризм»;

- Далекосхідна філія Санкт-Петербурзького Гуманітарного університету профспілок – спеціальність 053100 «Соціокультурна діяльність» (спеціалізація «Менеджмент туристично-екскурсійної справи»);

- Міжнародна бізнес-академія – спеціальність 521500 «Менеджмент» по програмі освіти Інституту американської асоціації готелів та мотелів;

- Далекосхідний технічний університет – спеціальність 320300 «Екологічний туризм» тощо.

Для курсів підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів для галузі Головний центр підготовки та перепідготовки спеціалістів для сфери туризму розробив програми: «Практичний менеджмент туристичної фірми» (150 год.), «Соціальний туризм. Проектувальні та технологічні особливості» (72 год.), «Екскурсійний менеджмент» (більше 500 год.). Крім того, розроблялися програми за попитом замовників [9].

Якщо в Приморському краї в 1999 р. вже було здійснено перший випуск спеціалістів сфери туризму, то в Карелії в цей час лише відкрили республіканський навчальний інформаційно-методичний центр туризму «Спеціаліст» та запланували відкрити філії Петровського коледжу (м. Санкт-

Петербург), Російської Міжнародної академії туризму, Балтійського міжнародного інституту туризму та центр безперервної освіти КарелНОК [10].

Отже, темпи розвитку туристичної освіти в регіонах значно відрізнялися. Створення регіональних багаторівневих систем підготовки кадрів для сфери туризму покладалося на місцеві органи влади: Комітет з туризму та курортів створював Координаційну раду з підготовки кадрів для туристично-готельного комплексу, а та, в свою чергу, відповідала за створення єдиного навчально-методичного центру, узгодження навчальних програм, надавала допомогу в організації практик, організовувала семінари, конкурси, олімпіади, конференції та здійснювала аналіз ринку праці.

Характерною рисою системи туристичної освіти в Росії в цей період було переважання підготовки спеціалістів з вищою туристичною освітою, яка пропонувалася в основному в інститутах та університетах, переважно економічного чи гуманітарного профілю та на комерційній основі. Кількість навчальних закладів, які надавали початкову та середню професійну освіту в туризмі практично не змінилася. Готували на базі технікумів, коледжів, ліцеїв технічного чи соціально-культурного профілю в рамках старих державних освітніх стандартів, зміст яких давно не відповідав потребам роботодавців через їхню академічність та не орієнтованість на практичну роботу в галузі.

Формування системи професійної підготовки кадрів для туристичної індустрії виявило ряд проблем, які необхідно було терміново вирішувати. Насамперед, відсутній моніторинг потреби в спеціалістах різного профілю туристичного бізнесу. Визначення потреби в працівниках здійснювалося за галузями економіки у відповідності до Загальносоюзного класифікатора галузей народного господарства та за групами занять у відповідності до Загальноросійського класифікатора занять, проте вони не відображали реального стану трудових ресурсів галузі.

Традиційна в світовій професійній туристичній освіті практика підготовки спеціалістів вузького профілю створювала певні проблеми, які у російському варіанті посилювалися відсутністю базової професійної освіти.

До 2000 року Міністерством освіти РФ не було атестовано жодного освітнього стандарту підготовки спеціаліста туристичного профілю. Дослідники відзначають, що відкриття спеціальності «Соціально-культурний сервіс та туризм» не вирішило питання кадрового забезпечення галузі. В стандарті були перемішані дисципліни сервісного та туристичного напрямку, переважали блоки загальнопрофесійної підготовки, які стосувалися сфери послуг в цілому, а не конкретно туристичної галузі: «Людина та її потреби», «Сервісна діяльність», «Техніка та технологія соціально-культурного сервісу та туризму» та ін., а також занадто широкий спектр невиправдано вузьких спеціалізацій. Зміст спеціалізованих дисциплін з туризму визначити було складно: теорії не було, а проектування його шляхом освоєння відповідного практичного досвіду виявилось малопродуктивним. Все гучніше лунали думки про необхідність виділити туризм як самостійну спеціальність та створити ДОС ВПО з туризму.

До навчального процесу залучалися викладачі, які не мали ні досвіду практичної роботи в галузі, ні наукового розуміння туризму. В цей період навчальні заклади не мали відповідного навчально-методичного забезпечення; матеріально-технічні бази не відповідали вимогам навчального процесу, не були вирішені питання організації баз практик тощо.

Незважаючи на перелічені проблеми, головним досягненням цього періоду було створення мережі навчальних закладів, які приступили до підготовки спеціалістів сфери туризму. В цей період чітко проявилася особливість професійної туристичної освіти Росії – її орієнтованість на потреби регіону: формування системи підготовки кадрів відбувалося цілеспрямовано, під патронажем адміністрації регіону з урахуванням специфіки розвитку регіонального туризму та його туристсько-рекреаційного потенціалу. Для координації дій навчальних закладів, які готували спеціалістів для туристичної індустрії, в кожному регіоні створювали консультаційний органу та єдиний навчально-методичний центр. До того ж, на національному рівні відбувалася координація всіх регіональних систем.

Як показало проведене дослідження, формування системи туристичної освіти в Росії відбувалося на фоні політичної, соціально-економічної кризи і ускладнювалося відсутністю досвіду вищої професійної освіти в галузі, нерозвиненістю вітчизняного туристичного ринку, неможливістю копіювати досвід іноземних держав, зростанням кількості вищих навчальних закладів, обмеженням державного фінансування, необхідністю заробляти на комерційних спеціальностях, серед яких значним попитом у споживачів користувалися спеціалізації туристичного спрямування, відсутністю напряму підготовки, переліку професій у Загальноросійському класифікаторі професій робітників, посад службовців та тарифних розрядів.

Незважаючи на це, до кінця 90-х років були закладені основні принципи формування системи багаторівневої туристичної освіти. Головна увага приділялася підготовці фахівця, здатного створити та реалізувати регіональний туристичний продукт.

Перспективи подальших досліджень полягають у необхідності вивчення системи професійної туристичної освіти в Росії та характеристики її стану на сучасному етапі.

Література

1. **Приказ** Госкомвуза РФ от 05.03.94 N 180 Об утверждении государственного образовательного стандарта в части Классификатора направлений и специальностей высшего профессионального образования [Електронний ресурс]. // Нормативные документы Министерства образования РФ. Приказы – Режим доступа : http://www.dvgu.ru/umu/mo_rf/orders/uchproc/p180_94.htm

2. **Указ** Президента Российской Федерации от 25 апреля 1994 г. № 813 "О дополнительных мерах по развитию туризма в Российской Федерации и об упорядочении использования государственной собственности в сфере туризма" [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.skitalets.ru/laws/norm/ukaz_prez.htm

3. **Указ** Президента Российской Федерации от 22 декабря 1995 г. № 1284 О реорганизации и развитии туризма в Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.medinfo.ru/medzakon/zdrav_rf/prezid_act/aprezrf9.phtml

4. **Постановление** Правительства Российской Федерации от 26 февраля 1996 г. N 177 О Федеральной целевой программе "Развитие туризма в Российской Федерации" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.innovbusiness.ru/pravo/DocumShow_DocumID_57799_DocumIsPrint_Page_1.html

5. **Федеральный закон** от 24 ноября 1996 г. N 132-ФЗ "Об основах туристской деятельности в Российской Федерации" [Электронный ресурс] // Библиотека законов и нормативных документов. Законы Российской Федерации. – Режим доступа : http://www.azpp.ru/?opt=cat&id_parent=206&level=1

6. **ГОС ВПО**. Государственные требования к минимуму содержания и уровню подготовки выпускника по специальности 230500 - Социально-культурный сервис и туризм [Электронный ресурс]. – Режим доступа : Федеральный Портал «Образование России» <http://www.edu.ru/db/cgi-bin/portal/spe/list2.plx?substr=%F2%F3%F0%E8%E7%EC&gr=0>.

7. **Левина М. А.** Подготовка кадров для туристического бизнеса / М. А. Левина // Современные проблемы науки и образования. – 2006. – №1 – С. 63–64.

8. **Гаврилова Ю. В.** Активизация познавательной деятельности учащихся лицейских классов туристического профиля / Ю. В. Гаврилова // Туризм: подготовка кадров, проблемы и перспективы развития, тезисы докладов Всероссийской научно-практической конференции. – М., 2001. — С. 17–18.

9. **Берестова А. А.** О региональной системе подготовки кадров в сфере туризма в Приморском крае А. А. Берестова // Туризм: подготовка

кадров, проблемы и перспективы развития, тезисы докладов Всероссийской научно-практической конференции. – М., 2001. – С. 7–13.

10. **Громов В. В.** О совершенствовании образовательной деятельности в области туризма в республике Карелия / В. В. Громов, В. В. Шорохов, Н. В. Михайлова, Э. Н. Павлова // Туризм: подготовка кадров, проблемы и перспективы развития, тезисы докладов Всероссийской научно-практической конференции. – М., 2001. – С. 28–30.

Shchuka G.P.

Forming of the system of tourist education in Russia: 1990 years.

In the article the first steps are examined on forming of the system of tourist education in Russia: disintegration of the soviet system of tourism, increase of tourist streams on a background absence of skilled specialists in the sphere of service, preparation of specialists of industry within the framework of other specialities, opening the speciality «Social and culture service and tourism» et cetera. The problems of this period and feature of tourist education are selected in Russia.

Keywords: system of tourist education, training of personnels, tourism.

Відомості про автора

Щука Галина Петрівна – канд. пед. наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства, докторант кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики теорії та практики підготовки фахівців сфери туризму в Україні та за кордоном.